

Nr.	Ingekomen opmerking, vraag, wens, idee of bezwaar	Wordt er iets mee gedaan?	Waarom wel of niet?	Wat betekent dat in de praktijk en voor het plan?
1	Er is sprake van 'schijnparticipatie'; alles is toch al bedacht.	Ja	Omdat de aanpak van de afgelopen periode niet het gewenste resultaat had. We vinden het belangrijk dat het proces helder en transparant is	Communicatie, participatie en de keuzes die gemaakt worden transparanter overbrengen. Duidelijk aangeven wat kan en wat niet en waar nog speelruimte is en wat al vaststaat. Hierover zijn afspraken gemaakt met de Dorpsbelangen in de directe omgeving. We zorgen dat verslagen worden gedeeld opmerkingen verwerkt. We plaatsen informatie op de website. Inwoners kunnen via duurzaamheid@waadhoeke.nl hun vragen en opmerkingen kwijt. We voegen nieuwe punten aan deze lijst toe.
2	Afwijzing van zonnepanelen op landbouwgrond, ook niet tussen bestaande windmolens.	ja/nee	We willen zo min mogelijk landbouwgrond gebruiken voor de plaatsing van bijvoorbeeld zonnepanelen, windmolens of andere alternatieven. Maar we hebben ook voldoende omvang nodig om het project financieel haalbaar te maken. We kunnen met deze wens rekening houden, maar niet van te voren beloven dat dit helemaal niet gebeurt. Met de combinatie zon en wind worden netaansluitingen optimaal benut. Dit kan de gemeente dus helpen in haar problemen rondom netcongestie en energielevering.	We maken onderscheid tussen goede/gezonde landbouwgrond en grond van mindere kwaliteit door inklinking en verzilting. Goede grond willen wij niet gebruiken. Grondeigenaren geven aan dat het land, onder kassengebied Sexbierum, zich verslechtert voor het gebruik van landbouwgrond. Hierdoor wordt het een optie hier een andere functie voor te vinden.
3	Windmolens alleen acceptabel als vervanging of verbetering van bestaande windmolens.	Ja	We gaan voor nu uit dat enkel op locatie van het huidige windpark de Bijrmen ook binnen het Klimaatlandschap windmolens gerealiseerd worden. De huidige provinciale wetgeving staat de realisatie van nieuwe windparken op land in de weg.	
4	Onacceptabele grootte van een 272 hectare energielandschap	Nee	Om de klimaatdoelstellingen te halen is er meer hectare nodig dan mensen nu als acceptabel zien. De gemeente Waadhoeke heeft een energieopgave. Daar moet invulling aan worden gegeven. Hoe en hoe groot het Klimaatlandschap wordt ingevuld, onderzoeken we nu. Als niet al de benodigde duurzame energie voor Waadhoeke in de gemeente zelf kan worden opgewekt, zal dat ergens anders vandaan moeten worden gehaald.	We begrijpen de angst voor het beeld van een zonnepark dat groter is dan het dorp waar men woont. De 'nee' in de tweede kolom staat er zo duidelijk omdat wij denken de ruimte nodig te hebben om een Klimaatlandschap te maken met meerdere functies zo dat het ook nog financieel haalbaar is. Bij de keuze en de inrichting houden we daar natuurlijk rekening mee. Het voordeel van een klimaatlandschap in plaats van een veld met alleen zonnepanelen is dat het totale plaatje er anders uit komt te zien.

5	Met zonnepanelen op daken is het toch voldoende om te voldoen aan CO2-reductie en duurzame energie?	Nee	Uit cijfers blijkt dit niet. Geschatte energieverbruik Waadhoeke 2040: 5.000 TJ. Met zon op dak kan maximaal circa 1.080 TJ worden opgewekt. In de praktijk blijkt dat maar 30% van de daken geschikt zijn. Voor een energieneutrale gemeente in 2040, bedraagt de restopgave dus 3.100 TJ die we op een andere manier moeten opwekken.	Ook hier een duidelijk 'nee' omdat een vorm van Klimaatlandschap nodig zal zijn om voldoende duurzame energie op te wekken. Naast de huidige vormen van duurzame energie (zon/wind) houden we ook de ontwikkelingen in de gaten.
6	Voorkeur voor zonneweides volgens de 'zonneladder': eerst op daken, in stedelijk gebied, dubbel gebruik van ruimte en pas daarna landbouwgronden en natuur.	Ja	Er is meer nodig dan alleen zonnepanelen op daken, zoals uitgelegd onder punt 5. Daarom kijken we ook naar de volgende stappen op de zonneladder. Een volgende stap is ruimte zoeken in 'het stedelijk gebied'. Het zoekgebied is gelegen aan het Waddenglascomplex tussen de stedelijke driehoek Franeker, Harlingen en Sexbierum. Daarmee sluit het aan bij stedelijk gebied, zodat er 'dicht bij de bron' energie wordt opgewekt.	We houden zeker rekening met de indeling van de zonneladder. Maar onze conclusie is dat we óók moeten kijken naar landbouwgrond om onze doelstellingen te behalen. Zoals in punt 2 aangegeven zal de voorkeur dan op slechtere kwaliteit landbouwgrond liggen. Omdat in Waadhoeke zelfs het stedelijk gebied groen en open oogt, klinkt deze keuze wellicht wat onheus. Maar doordat Waadhoeke vooral gekenmerkt wordt door kleine dorpen en buurtschappen, is het genoemde gebied binnen Waadhoeke het meest passend.
7	Voorkeur voor spreiding over verschillende locaties binnen de gemeente.	Nee	De gemeenteraad heeft besloten te kiezen voor één groter gebied in plaats van spreiding over meer locaties. Dit doet meer afbreuk doen aan de landschappelijke waardes (voorkomen versnippering landschap) en de schoonheid van de gemeente.	Daarnaast is het wenselijk om de grootschalige opwek rekening dichtbij het onderstation in Herbaijum te plaatsen. Dit om meerkosten beperkt te houden en kans van slagen te vergroten. De locatie bij Waddenglascomplex is daarnaast handig om ook de verduurzaming van de tuinbouw eraan te koppelen.
8	Energiewaardes worden gezien als milieuvriendelijk.	Ja/nee	We willen het landschap en de openheid zo min mogelijk aantasten. Meer duurzame energieopwekking is echter noodzakelijk. In welke vorm ook, velden met zonnepanelen zullen het gebied veranderen. Het blijft niet zoals het nu is.	We hopen dat we een inrichtingsplan kunnen maken dat deze bezwaren enigszins tegemoet komt. Zodra er zicht komt op een mogelijk omvang en inrichting, zullen we dit ook voorleggen.
9	Onvoldoende informatievoorziening door de gemeente.	ja	Communicatie- en participatieplan beter vormgeven. Zorgen voor een nieuwsbrief die regelmatig verschijnt, informatie op de website en informatie in de krant op de gemeentepagina's van Franeker Courant en van Wad tot Stad. Ook sturen we deze informatie naar de Halinger Courant.	Inwoners kunnen via duurzaamheid@waadhoeke.nl hun vragen en opmerkingen kwijt. We voegen nieuwe punten aan deze lijst toe.
10	Er is geen duidelijk verhaal naar buiten toe over hoe het eruit komt te zien.	ja	We weten ook nog niet hoeveel grond er echt beschikbaar is. En ook niet wat er nodig is om het plan rendabel te maken. Uiteindelijk komt er natuurlijk een plan waarin staat wat er komt en hoe de inrichting zal zijn.	Waadhoeke is een van de betrokkenen. Ook de grondeigenaren, energiecoöperaties, andere overheden en wet- en regelgeving spelen een rol. Er worden gesprekken gevoerd en onderzoeken gedaan. Ook kijken we naar voorbeelden van andere energieparks en zonnetuinen. Uiteindelijk zal er een voorstel komen dat met alle betrokkenen wordt besproken.

11	Weerstand tegen CO2-reductie-doelstellingen. Veel mensen zien de noodzaak niet.	nee	De meerderheid van de gemeenteraad ziet de noodzaak wel. De algemene mening is dat Waadhoeke een bijdrage moet leveren als het gaat om duurzamer wonen en leven. Dat is door de gemeenteraad vastgesteld en opgenomen in de duurzaamheidsagenda.	We hopen wel dat wij door informatie en kennis te delen over onderzoek dat gedaan is en andere feiten en cijfers er meer mensen komen die het belang hiervan wel in gaan zien. Maar ook dat we het landschap zo in kunnen richten dat we tegemoet komen aan de mensen die dit landschap niet willen en/of niet nodig vinden.
12	Zorgen over de capaciteit van het energienet en mogelijke nadelige gevolgen voor de gemeenschap.	ja	De zorgen over het energienet zijn terecht. Er zal nog een uitbreiding van het energiestation bij Herbaijum plaats moeten vinden voordat er meer stroom aangeboden mag worden. Daarover zijn we met de netbeheerders in gesprek. Het doel is dat door extra opwek de nadelige gevolgen voor de gemeenschap minder worden in plaats van meer.	Voor ons plan betekent het dat we goed met de netbeheerders af moeten stemmen. Voordeel van het initiatief voor dit Klimaatlandschap is dat de netbeheerders een duidelijk signaal krijgen dat er in Waadhoeke iets moet gebeuren. Dat kan op den duur voordelig zijn voor iedereen.
13	Verwachting van voordelen zoals lagere energiekosten en de aanleg van hybride voetbalvelden.	ja	Er wordt doormiddel van 60% lokaal eigendom gestreefd naar voordelen voor gemeentelijke inwoners. Hoe deze baten zich precies kunnen laten terugvloeien is nog niet te zeggen. Mogelijk via een verduurzamingsfonds waar men aanspraak op kan maken. Het afdwingen van een nieuw voetbalveld is voor nu niet mogelijk.	
14	Angst voor aanzuigende werking op energie-intensieve bedrijven van buitenaf, zoals datacenters.	Ja	De gemeente probeert dit actief te voorkomen. Maar hiervoor geldt dat als wij met elkaar steeds meer data gebruiken en opslaan ook daar ruimte voor zal worden gezocht. De vraag is of Waadhoeke, zonder consequenties voor onze internetbereikbaarheid, dat altijd buiten de deur kan houden.	Voor het plan van het Klimaatlandschap zetten we niet in om meer energieverbruik en grotere bedrijven. Het doel is juist om ons eigen gebruik zelf op te wekken. Daarnaast zetten we ook in op besparen omdat dit de meest duurzame weg is. Wat je niet nodig hebt, hoeft je ook niet op te wekken.
15	Zorgen over landbouwgrond die verdwijnt.	ja/nee	Wij hebben geen zeggenschap over de grond van anderen. Daarover moeten we overleggen met de eigenaren. Er wordt met hen besproken over het gebruik van de grond, de huidige staat en zo meer. Veel zonnenvelden hebben een levensduur van 30 tot 40 jaar. In beleidsafspraken staat, dat na die tijd een park weer moet worden opgeruimd en dat de landschappelijke structuren maar ook eventueel grondgebruik terug moet worden gebracht in originele staat. Dat betekent dat bijvoorbeeld een boer een gezonde bodem terug moet krijgen. De ontwikkelstrategie houdt de factoren die hiervoor invloed hebben volledig in acht. Niet voor niets is gekozen voor 'gezonde bodem' en 'energie als nevenfunctie' of 'agrarisch als nevenfunctie'.	Voor het plan betekent dit dat we voor het maken van het totaalplan eerst moeten weten over hoeveel grond we kunnen beschikken en wat hiervan de waarde/kwaliteit is.

16	Kleine bereidheid tot financiële bijdrage, hoewel bewoners willen dat de dorpen profiteren van de opbrengsten.	ja	Wat we nu weten is dat inwoners graag willen dat de opbrengst ten goede komt aan inwoners van Waadhoeke. Ook dat inwoners wel terughoudend zijn als het gaat om zelf een financiële bijdrage te leveren door bijvoorbeeld lid te worden van een cooperatie. Dat kan ook te maken hebben met het feit dat een en ander nog onduidelijk is. Voordat inwoners zich hierover uit kunnen spreken is het aan ons om duidelijkheid te geven over op welke wijze de opbrengsten voor Waadhoeke blijven en op hoe inwoners kunnen meedingen bij lokaal eigendom. Wij vinden het ook belangrijk dat iedereen in de gemeente meeprofiteert en wij dit ook meenemen in onze gesprekken en overleggen met de ontwikkelaars stelt.	We inventariseren nu wat er allemaal mogelijk is. We kijken ook naar voorbeelden van andere energieparken/tuinen. Daaruit zal een keuze gemaakt worden die het beste past bij de situatie in Waadhoeke.
17	Zorgen over open en leeg landschap	ja/nee	Hoge constructies die ontstaan bij dubbel ruimtegebruik, worden als niet wenselijk geacht. De aanleg van een sterk landschappelijk casco rondom het klimaatlandschap, met een recreatieve verbinding over de Roptavaart en langs de Opvaart tussen Sexbierum en Wijnaldum is van belang voor stakeholders uit de omgeving.	Bij de inrichting van het Klimaatlandschap zal dit mee worden genomen. Maar welke invulling we ook kiezen, het zal altijd een verandering te weeg brengen ten opzichte van de huidige situatie.
18	Zorgen over natuur en biodiversiteit	ja	Een kader voor het Klimaatlandschap is natuurinclusief ontwikkelen. Natuuropgaven uit de gemeente dienen ook mee te worden genomen in het nieuwe landschap. Er wordt getracht een + op natuur te creëren binnen het Klimaatlandschap en niet alleen aan een goede natuurcompensatie te voldoen.	Al in het begin van het proces wordt gesproken met natuurorganisaties. De belangen omtrent natuur en biodiversiteit worden vroegtijdig meegenomen om ook kaders op gebied van natuur vast te stellen en tot een goed plan te komen. We zijn van plan ook bij de uitvoering een partij te betrekken met kennis van natuur en biodiversiteit. Ook willen we de ontwikkelingen in de natuur (planten, bloemen en dieren) monitoren.
<i>Vragen die binnen kwamen na verzending flyer en nieuwsbrief Klimaatlandschap</i>				
19	Zorg dat door de realisatie van het klimaatlandschap de vraag aan energie toeneemt en dat de gewone burger dat betaalt via de terugleverkosten. En of het nog aangesloten kan worden.	ja	Het klimaatlandschap kan alleen functioneren als ook het onderstation Herbaijum wordt uitgebreid. Deze uitbreiding zal zorgen voor minder druk op het energienet.	Hoewel Waadhoeke daar verder geen invloed op heeft, is de verwachting dat dit ook een positief effect heeft op de kosten voor energie. We hopen inwoners stabiele energieprijzen te kunnen bieden.

20	En dat het gedeeltelijk weer toekomt aan de burgers van de gemeente: Hoe zien jullie dat voor jullie	ja	Er zijn verschillende vormen waar we uit kunnen kiezen. We zijn nu aan het onderzoeken welke vormen er mogelijk zijn. Dat hangt ook af van de partijen die mee zullen doen aan de ontwikkeling van het klimaatlandschap. Mogelijkheden zouden kunnen zijn: - Als inwoner mee kunnen investeren en hieruit rendement ontvangen. - Winsten komen in een gebiedsfonds die financiering voor duurzaamheidsprojecten in de gemeente verzorgt. - Het aanbieden van stabiele energieprijzen voor de inwoners.	We willen 60% lokaal eigendom maar streven naar 100%.
21	Het is eeuwig zonde dat goede landbouwgrond hiervoor wordt opgeofferd. Zoek hier een plek voor met minder vruchtbare grond.	ja	zie reactie bij punt 15.	
22	Dat het kassen project niet door is gegaan wil niet zeggen dat deze grond dan maar moet worden weg gesmeten!	ja	We willen de grond nu er geen kassen komen wel goed gebruiken. Door er een nieuwe bestemming voor te geven, komt een deel van deze investering weer terug. Welke bestemming dan wel goed is en welke niet, daar zullen de meningen wel over blijven verschillen.	
23	Allereerst is de business case zonnepanelen in het noorden van Europa eerder klimaat verslechterend dan klimaatverbeterend. Dit omdat er relatief veel grondstoffen nodig zijn en er relatief weinig zonne energie opgewekt kan worden.	ja	Gemeente Waadhoeke is van mening dat we in een transitie zitten. We moeten stappen zetten om klimaatdoelstellingen te halen. We kunnen niet wachten tot de huidige technologieën helemaal 100% duurzaam zijn of tot er nieuwe betere technologieën ontwikkeld zijn. Wat we nu doen is misschien niet de meest ultieme oplossing, maar wel een stap voorwaarts. We houden bij de ontwikkeling van het landschap natuurlijk rekening met toekomstige ontwikkelingen. Maar wachten op iets dat er nog niet is en/of waar we de impact ook niet van weten, is ook niet mogelijk omdat wij onze doelstellingen dan niet halen.	We blijven kijken naar vernieuwende en toekomstige technologieën energieopwek en -opslag gedurende het proces. We houden bij de keuze van technologie rekening met welke in zijn geheel bijdraagt aan klimaatverbetering en voor een gunstige businesscase kan zorgen.

24	Ten tweede is er behoefte om gasverbruik, met name tijdens donkere dagen, te vervangen door niet fossiele alternatieven. Nu sluit zonne energie daar zeer slecht bij aan. Windenergie lijkt ook al in overvloed gezien de energiemarkt en het grote aantal molens wat vanwege onbalans stil staat. Ik ben benieuwd welke energiebron in het klimaatlandschap moet komen daar zonne- en windenergie geen positieve bijdrage zullen leveren.	ja	De opgewekte duurzame energie vanuit het Klimaatlandschap wordt aangesloten op station Herbaijum. Voordat dat zover is, moet daar uitbreiding plaatsvinden. Hierover wordt gesproken met de netbeheerders. De gemeente bekijkt hier niet alleen de situatie voor het Klimaatlandschap, maar hoe netcongestie in heel Waadhoeke kan worden opgelost. Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden die we in het Klimaatlandschap kunnen verwerken, zoals combinatie van zon en wind op 1 kabel en batterijopslag. Als ook opties als zonthermie bruikbaar zijn binnen het Klimaatlandschap kan dat mogelijk ook uitkomst bieden.	De gemeente onderzoekt manieren om netcongestie en energiebehoefte van gemeente Waadhoeke in zijn geheel op te lossen. Het Klimaatlandschap passen we daar zo goed mogelijk op in.
27	Tot slot vraag ik me af hoe ruimte hiervoor gebruikt wordt. Er is een EU directive no net land take waarbij grond niet gebruikt kan worden voor deze doeleinden. Hoe beoogt de gemeente grond die nodig is voor het klimaatlandschap te compenseren zodat er bijvoorbeeld geen landbouwgrond verloren gaat? Worden mogelijke grondeigenaren betrokken.	ja	Grondeigenaren en boeren in het gebied geven aan dat de kwaliteit van de grond achteruitgaat door bijvoorbeeld verzilting en dat ze hierdoor ook kijken naar andere invullingen voor het gebied. In samenspraak met de grondeigenaren worden afspraken gemaakt en kan worden gekeken naar ruilmogelijkheden. Daar waar compensatie wettelijk moet en/of wenselijk is, zullen wij daarvoor zorgen.	Er wordt gesproken met grondeigenaren.
30	Wat zou het mooi zijn als bij de plaatsing van bomen ook bij voorbaat rekening wordt gehouden met (al aanwezige) zonnepanelen, omdat dit t.z.t. uren schaduw oplevert.	ja	De meningen en wensen als het gaat om het planten van groen en dus ook van (hoge) bomen lopen uiteen. En er zijn zeker situaties waar verschillende belangen elkaar in de weg zitten. Zowel het aanplanten van bomen als zonnepanelen dragen bij aan onze duurzaamheidsdoelen. Jammer als dat elkaar gaat bijten, de gemeente ziet dit ook als niet wenselijk.	Om tot een gangbaar businessmodel te komen is het van belang dat de te plaatsen zonnepanelen op een zo hoog mogelijke efficiëntie draaien. De ligging van de zonnepanelen ten opzichte van de zon speelt hierin een rol, maar ook het minimaliseren van schaduwen. De projectgroep zal in het ontwerp dus ook rekening houden met waar bomen het best tot uiting komen.
Vragen gesteld tijdens stakeholdergesprekken				

31	Is er al een definitief gebied gekozen? Zijn andere gebieden wel ook goed onderzocht?	nee	Waadhoeke wil de opwek van duurzame energie centreren om versnippering tegen te gaan. In die vorige fase van het Klimaatlandschap is gestart met het uitgangspunt dat het gebied zich binnen een straal van 4 kilometer van het onderstation Herbaijum zou moeten komen. Dat is de brede paarse cirkel. De gemeente wil met het Klimaatlandschap verschillende gebiedsopgaven oplossen waarvoor gekeken is naar een gebied waar sprake is van vraag naar- en aanbod van energie, verzakking en verzilting van grond en boeren die een andere functie voor hun land zoeken. Er is daarnaast gekeken waar al netaansluitingen liggen en ook gebieden met huidige windparken zijn meegenomen. Een andere factor die meegespeeld heeft tot het huidige projectgebied te komen is het grondeigendom van de gemeente in dit gebied. Deze zaken komen allemaal samen in het gebied onder de kassen bij Sexbierum. De raad heeft voor dit kansrijke gebied doorgang gegeven te starten met de gebiedsontwikkelingsfase. Het Klimaatlandschap is een eerste stap in de energietransitie voor Waadhoeke. Buiten het Klimaatlandschap om moet er ook ruimte komen voor bijvoorbeeld meer wind. Hiervoor moet eerst wet en regelgeving worden aangepast. Ook voor deze individuele ontwikkelingen willen we dit zoveel mogelijk met lokaal eigendom realiseren.	Er worden in de gebiedsontwikkelingsfase geen andere gebieden voor een Klimaatlandschap meer onderzocht.
<i>Vragen gesteld tijdens Klimaatlokaal</i>				
32	Pietersbierum niet vergeten mee te nemen	Ja	Via dorpsbelang Sexbierum zijn zij aangehaakt.	We zullen er bij aanhef/naamgeving rekening mee houden.
33	Betrek de volgende organisaties bij het project: IVN, FMF, Landschapsbeheer Friesland, Vogelwacht. De Riedpolder heeft zich nu ontwikkeld tot een waardevol moerasvogelgebied met o.a. Roerdomp en weidevogels.	Ja	We hebben deze organisaties in het visier en met hen al gesprekken gevoerd (enkel met IVN nog niet).	In het vervolg zullen zij zeker een plek behouden/krijgen.
34	Eigenaarschap van bewoners dorpen / financiële compensatie voor individuele bewoners Pietersbierum/Sexbierum. 20 jaar gratis stroom. Wij betalen nu voor leveren van 'teveel' stroom van onze zonnepanelen en dan komt er een joekel van een klimaatlandschap in mijn achtertuin. Balans is weg, terug te brengen door financiële compensatie.	Ja	Invulling geven aan lokaal eigendom is een belangrijk kader vanuit de gemeente. Er worden mogelijkheden in kaart gebracht op welke wijze bewoners voordeel kunnen krijgen van de opbrengst van het Landschap. Daarin speelt mee of bewoners in de omgeving daarin anders worden behandeld dan de overige inwoners. Hierin kan bijvoorbeeld worden gewerkt met afstandscirkels rondom de projectlocatie.	Met bureau Enber en alle partijen wordt gezocht naar bijpassende lusten-lasten verdeling en dus krijgt de opmerking verder vorm in de volgende fase.
35	Voor draagvlak voor Sexbierum is het wellicht mogelijk om met zonnecollectoren warm water op te slaan ondergronds voor Centrale Verwarming in de winter.	Ja	Zoals ook onder punt 23 aangegeven, is er nog niet gekozen voor de te gebruiken technologieën in het Klimaatlandschap. Regelgeving, gebiedswensen en businesscases hangen hiermee samen.	We sluiten voor nu zonnecollectoren zeker niet uit en zullen ook kijken naar de mogelijkheid die aangegeven wordt.

Kan de zoutboringsput ook gebruikt worden voor warm water uit de diepte.

Ja

We nemen deze vraag ook mee in de uitwerking van welke technologieën interessant zijn op te nemen in het Klimaatlandschap.

Er zal worden gekeken of ook iets met de oude zoutleidingen in het gebied gedaan kan worden.